

LAW

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.2.12>

**SPECYFIKA PRZEPROWADZENIA OGŁĘDZIN PODCZAS DOCHODZENIA
W SPRAWIE NIELEGALNEGO WYRĘBU LUB NIELEGALNEGO TRANSPORTU,
PRZECHOWYWANIA, SPRZEDAŻY LASÓW W UKRAINIE**

Olha Aharkova

kandydat nauk prawnych,

*docent Katedry Działalności Policyjnej Wydziału Szkolenia Specjalistów dla Jednostek Narodowej Policji
Ługańskiego Instytutu Dydaktyczno-Badawczego imienia E.O. Didorenki Donieckiego Państwowego*

Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Iwano-Frankiwsk, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-6236-4198

revenko88@ukr.net

Adnotacja. W postanowieniach artykułu naukowego autor analizuje specyfikę metodologii badania nielegalnego pozyskiwania drewna lub nielegalnego transportu, przechowywania i sprzedaży lasów. Autor podkreśla specyfikę oględzin miejsca zdarzenia, przedmiotów i pojazdów podczas dochodzenia w sprawie badanego rodzaju wykroczenia karnego. Autor identyfikuje również specyfikę zajęcia, aresztowania i przechowywania tymczasowo zajętych przedmiotów i narzędzi wykroczenia karnego zgodnie z art. 246 Kodeksu Karnego Ukrainy. Metodologia badań obejmuje wykorzystanie następujących metod: systemowej i strukturalnej (w celu określenia specyfiki taktyki niektórych działań śledczych (poszukiwawczych)); strukturalnej i funkcjonalnej (w celu określenia organizacyjnych i taktycznych zasad przeprowadzenia oględzin); statystycznej (w celu analizy akt postępowania karnego, orzeczeń sądowych i wyników ankiet). Wykorzystano teoretyczne i uogólniające wnioski ukraińskich prawników. W wyniku analizy w artykule naukowym opracowano praktyczne zalecenia oparte na przepisach ogólnej teorii kryminalistyki i wynikach uogólnienia praktyki kryminalistycznej, mające na celu usprawnienie kontroli podczas dochodzenia w sprawie nielegalnego pozyskiwania drewna lub nielegalnego transportu, przechowywania i sprzedaży lasów.

Słowa kluczowe: postępowanie przygotowawcze, oględziny, Fundusz Leśny Ukrainy, ślady wykroczenia karnego, protokół, aresztowanie, tymczasowe zajęcie mienia.

**FEATURES OF INSPECTION DURING AN INVESTIGATION OF ILLEGAL LOGGING
OR ILLEGAL TRANSPORTATION, STORAGE, SALE OF FOREST IN UKRAINE**

Olha Aharkova

Candidate of Law Sciences,

*Associate Professor at the Department of the Police Activity of the Faculty of specialists' training for
National Police units of Luhansk educational and scientific institute named after E.O. Didorenko of Donetsk*

State University of Internal Affairs

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-6236-4198

revenko88@ukr.net

Abstract. In the provisions of the scientific article, the author analyzed the peculiarities of the investigation method of illegal felling or illegal transportation, storage, sale of forest. The peculiarities of conducting an inspection of the scene, objects and vehicles during the investigation of the investigated type of criminal offense are highlighted. Specifics of seizure, seizure and storage of temporarily seized objects and instruments of criminal offense provided for in Art. 246 of the Criminal Code of Ukraine. The research methodology involves the use of the following methods: systemic and structural (to establish the specifics of the tactics of conducting individual investigative (search) actions); structural and functional (to determine the organizational and tactical principles of conducting the review); statistical (for analysis of materials of criminal proceedings, court decisions, survey results). The theoretical and general conclusions of Ukrainian lawyers are used. As a result of the analysis, practical recommendations were developed in the scientific article, based on the provisions of the general theory of criminology and the results of the generalization of judicial and investigative practice, aimed at improving the inspection during the investigation of illegal felling or illegal transportation, storage, sale of wood.

Key words: pre-trial investigation, review, forest fund of Ukraine, traces of a criminal offense, report, arrest, temporary seizure of property.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ АБО НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ В УКРАЇНІ

Ольга Азаркова

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри поліцейської діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів

Національної поліції Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка

Донецького державного університету внутрішніх справ (Івано-Франківськ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-6236-4198

revenko88@ukr.net

Анотація. У положеннях наукової статті автором проаналізовано особливості методики розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу. Виокремлено особливості проведення огляду місця події, предметів та транспортних засобів під час розслідування досліджуваного виду кримінального правопорушення. Визначено особливості вилучення, накладення арешту та зберігання тимчасово вилучених предметів і знарядь кримінального правопорушення, передбаченого ст. 246 КК України. Методологія дослідження передбачає використання наступних методів: системно-структурний (для встановлення особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій); структурно-функціональний (для визначення організаційно-тактичних засад проведення огляду); статистичний (для аналізу матеріалів кримінальних проваджень, рішень суду, результатів анкетування). Використано теоретичні та узагальнюючі висновки українських юристів. В результаті проведеного аналізу, у науковій статті розроблені практичні рекомендації, на базі положень загальної теорії криміналістики та результатів узагальнення судово-слідчої практики, спрямовані на удосконалення проведення огляду під час розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу.

Ключові слова: досудове розслідування, огляд, лісовий фонд України, сліди кримінального правопорушення, протокол, арешт, тимчасове вилучення майна.

Вступ. Сьогодні лісовий фонд України потребує забезпечення його раціонального використання й охорони всіма можливими засобами. Неналежний рівень соціального забезпечення населення, високий рівень безробіття, діяльність організованих злочинних груп, які оснащені новітніми технічними засобами, поява великої кількості неконтрольованих приватних пилорам, корупція та відсутність дієвого контролю за станом і охороною лісу, а також сталий попит на деревину роблять українські ліси привабливим об'єктом злочинних посягань. У 2022 р. зареєстровано 4018 кримінальних правопорушень проти довкілля, з-поміж яких найбільшим лідером за ключовими показниками є незаконна порубка лісу, а саме обліковано 2454 кримінальних правопорушень (Карчевський, 2022).

Наразі забезпечення національної безпеки і оборони України, відсіч і стримування збройної агресії Російської Федерації, також вносить суттєві корективи до роботи лісової галузі нашої держави. Практично з перших днів війни виникли величезні потреби у деревині для оборонного сектору – облаштування фортифікаційних споруд, оборонних укріплень, дров для опалення та приготування їжі. Масова вирубка лісів, у тому числі незаконна, призводить до ерозії ґрунтів, виснаження річок, негативних змін клімату, що погіршує життя людей. Тобто, одним із основних завдань держави є вдосконалення заходів щодо охорони лісового фонду, запобігання завданню йому шкоди та вчиненню правопорушень у сфері використання лісових ресурсів.

Основна частина. Наведені обставини визначають нагальну потребу в активізації наукових досліджень проблематики розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, у зв'язку з тим, що судово-слідча практика відчуває потребу в сучасній криміналістичній методиці спрямованій на підвищення ефективності досудового розслідування таких кримінальних правопорушень.

Виходячи з цього, **метою цієї наукової статті** є розроблення практичних рекомендацій, на базі положень загальної теорії криміналістики та результатів узагальнення судово-слідчої практики, спрямованих на удосконалення проведення огляду під час розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, а головним **завданням** – розкрити особливості проведення огляду і заходів забезпечення кримінального провадження.

У юридичній літературі проблемні аспекти розслідування злочинів проти довкілля, зокрема незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, розглядалися у працях таких українських вчених, як С. М. Акіфзаде, М. О. Духно, С. О. Книженко, Б. М. Марець, А. О. Новицький, В. О. Одерій, О. М. Пилипенко, Р. Р. Романенко, І. А. Федчак та ін. Однак, в умовах погіршення криміногенної ситуації, воєнного стану, докорінних змін кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики, науково обґрунтовані пропозиції науковців потребують окремого дослідження особливостей проведення огляду під час розслідування проваджень щодо незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу.

Результати дослідження та їх обговорення. Відповідно до ч. 1 ст. 237 КПК України слідчий, прокурор з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення

проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних (КПК України, 2012). Саме під час огляду місця події слідчий повинен бути зорієнтований на з'ясування кола питань, дані про які можуть не лише складати сукупність зібраних доказів, а й визначати напрямок розслідування, сприяти висуненню версій, встановленню послідовності проведення інших слідчих (розшукових) дій або тактичних операцій. Під час дослідження теорії і практики розслідування злочинів проти довілля О. В. Одерій виокремив, що місце події та його огляд слідчим мають виняткове значення для розслідування конкретного злочину, оскільки саме місце події містить значну інформацію про подію злочину й осіб, що його вчинили. Воно являє собою фрагмент об'єктивно існуючої події, де відбито її окремі сторони, моменти. Більшою або меншою мірою воно містить об'єктивну інформацію про подію злочину, виражену в зміні обстановки, слідах перебування злочинця, слідах його дій, їхніх наслідках, намірах злочинця та інших даних, що дозволяють побудувати уявну або частково матеріальну модель злочину, його обставин. Кожний злочин призводить до певних змін матеріальної обстановки, відображається у свідомості людей. Зміни в обстановці місця події можуть бути виявлені, зафіксовані, досліджені й використані як докази (Одерій, 2015: 324-325). Тобто слідчий огляд при розслідуванні злочину, передбаченого ст. 246 КК України, є найбільш важливою й трудомісткою слідчою (розшуковою) дією.

Під час загального огляду, коли слідчий здійснює обхід території, де виявлено розкрадання лісодеревини, особлива увага приділяється забезпеченню збереження навколишньої обстановки, об'єктів та слідів, що знаходяться на місці кримінального правопорушення. Зокрема, живаються невідкладні заходи щодо збереження та першочергового огляду слідів, що можуть зіпсуватися через погодні умови (дощ, вітер, снігопад тощо), або внесення змін у обстановку, що досліджується (як злочинцями, так і особами, які виявили незаконну порубку).

Коли межі огляду місця розкрадання лісодеревини встановлено, слідчому необхідно враховувати, що вони можуть розширюватись або звужуватися залежно від встановлених обставин й отриманої інформації. Межі огляду повинні включати:

- територію, де вчинено кримінальне правопорушення або виявлені сліди, предмети, які в подальшому будуть визнані речовими доказами;
- ділянка місцевості, транспортні засоби, де злочинець перебував безпосередньо перед вчиненням кримінального правопорушення;
- інші ділянки місцевості, житла, дворові будівлі, склади, сховища, транспортні засоби, де можуть бути сліди і предмети, що мають відношення до розслідуваної події;
- імовірні шляхи підходу та відходу злочинців: намети, землянки, вагончики, ділянки місцевості, транспортні засоби, де можуть знаходитися сліди тощо.

Після визначення меж та способу прив'язки до місцевості помічаються кордони місця події, для чого можна використовувати сигнальні стрічки, кілочки, нанесення поміток фарбою на деревах тощо. Місце незаконної порубки відносно орієнтирів визначається за допомогою вимірювальних інструментів, а у разі вчинення злочину на значній площі, для проведення вимірювань доцільно використовувати геодезичні інструменти.

У зв'язку з тим, що площа розкрадання лісодеревини є великою, то територію огляду доцільно поділити на невеликі сектори (що мають форму квадратів) та використовувати фронтальний спосіб огляду. Якщо ж вирубка здійснена на невеликій площі – доцільно застосовувати ексцентричний спосіб огляду (рух по спіралі від центру до периферії), якщо центр визначити неможливо або є загроза втрати слідів, які знаходяться на периферії, – тоді доречно застосовувати концентричний спосіб (Федорко, 2022: 169).

Ефективне розслідування розкрадання лісодеревини неможливе без застосування науково-технічних засобів. Зважаючи на можливості сучасних техніко-криміналістичних засобів, вони застосовуються при проведенні огляду в ході розслідування даного виду кримінального правопорушення:

1). Під час виникнення труднощі, пов'язаних із прив'язкою до місцевості виявлених слідів, що зумовлюється її віддаленістю від постійних орієнтирів (доріг, річок або інших споруд), значними площами порубок, відсутністю якісних мап тощо, є доцільним запровадження в практику розслідування супутникових GPS/GLONASS-приймачів, що входять до системи глобальної супутникової навігації.

За відсутності GPS-навігаторів слідчий повинен робити прив'язку до постійних орієнтирів: доріг, відгалуження річок або струмків з обов'язковим прив'язуванням до сторін світу, що має бути зафіксовано на схемі місця події та відображено у фототаблиці. Найбільш доречним у цьому випадку є використання як орієнтира квартального стовпа, оскільки він є натурним лісовпорядним знаком, який встановлюють у місцях перетину квартальних просік між собою (із зазначенням номера лісового кварталу) (Пилипенко, 2018: 127) або кадастрового номеру земельної ділянки. Прикладом є вирок Дружківського міського суду Донецької області, в якому для фіксації місця вчинення кримінального правопорушення застосовувались координати, а саме «з метою реалізації свого злочинного умислу, ОСОБА_5 ... дістався до ділянки полезахисної лісосмуги, за координатами 48.5852037.45336 неподалік від земельної ділянки з кадастровим номером :1411746200:01:000:0151, яка розташована між селами Старорайське та Райське на території Дружківської міської ради Донецької області» (Справа № 229/1639/21, 2021), або вирок Олександрівського районного суду Донецької області, де зазначено, що «ОСОБА_6, та ОСОБА_5 приїхали до полезахисної лісової смуги, яка знаходиться на земельній ділянці з кадастровим номером 1420387000:01:000:0813, площею 4,123 га, розташованої на відстані 1,6 км у східному напрямку від с. Весела Гора Краматорського

району Донецької області, та відноситься до захисних лісових насаджень лінійного типу» (Справа № 933/87/21, 2021).

2). Під час загального огляду необхідно проводити фото- або відеофіксацію місця події без внесення змін до його обстановки. При значній площі порубки для проведення фіксації доцільно застосовувати фото- або відеозйомку з використанням квадрокоптера. Сучасні квадрокоптери оснащуються професійними камерами, які мають високу роздільну здатність і великий кут обзору, та дають змогу отримувати відеозаписи у форматі FullHD (1920×1080 пікселів) та якісні фотографії (2835×3602 пікселів) (Пилипенко, 2018: 128).

Особливістю техніко-криміналістичного забезпечення розслідування розкрадання лісодеревини є те, що під час проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема під час огляду місця події, слідчий, прокурор не завжди може забезпечити повноту вилучення носіїв інформації, надати попередню оцінку інформативної значущості вилучених програмних і апаратних засобів, вжити заходів для максимального збереження інформаційних слідів. У таких випадках виникає потреба у спеціальному обладнанні, залученні відповідних профільних фахівців.

Під час детального огляду слідчий повинен спрямовувати свої дії на виявлення та вилучення наступних слідів кримінального правопорушення:

1. Слідів, що пов'язані з предметом посягання (пеньки, зрубані дерева (чагарники), а також їх частини). Виявлення та дослідження слідів, пов'язаних з предметом злочинного посягання, дасть змогу слідчому встановити об'єм порубки, її різновид, тривалість і періодичність, а також визначити кількість осіб, яких залучали до її проведення.

Оглядаючи залишені на ділянці пеньки, частини дерев (стовбури), у протоколі огляду необхідно:

– відобразити кількість і породу (для встановлення якої залучають відповідного спеціаліста – працівника лісгоспу) незаконно зрубаних дерев;

– зафіксувати їх діаметр (розраховується як середнє арифметичне, виходячи з максимального та мінімального діаметра з урахуванням кори дерева), висоту, відображені специфічні ознаки спилування та звалювання, стан торцевої частини, наявні вади деревини;

– заміряти довжину та верхній і нижній діаметри у виявлених на місці події зрубаних (спіляних) стовбурів дерев.

З торців пеньків, стовбурів верхньої та нижньої частини хлестів випилати та вилучити торцеві зрізи, за якими далі проводять пошук та ідентифікацію самої деревини, а також знарядь учинення злочину.

Важливим аспектом також є нанесення на верхню та нижню частини таких зрізів відповідних орієнтовальних позначень аби при проведенні трасологічної експертизи досліджувалися лише зрізи, зроблені злочинцями.

Усі досліджені під час огляду пеньків потрібно промаркувати (до прикладу, фарбою, нанесенням клейм тощо) аби полегшити надалі проведення інших слідчих (розшукових) дій на місці події, а також унеможливити ймовірні припущення сторони захисту щодо завищення об'ємів незаконної порубки (Мостепанюк, Тарасевич, Ейсмонд, 2016: 342). Прикладом фіксації слідів, що пов'язані з предметом посягання, є вирок суду Олександрівський районний суд Донецької області, а саме «відповідно до протоколу огляду місця події від 31.10.2020 року з фототаблицею, в період часу з 13:00 год. до 15:00 год. у присутності понятих, ОСОБА_4 в лісосмузі, в якій проростають дерева породи дуб, розташованої на відстані 1,6 км в східному напрямку від с. Весела Гора, виявлено дві кучі пиляних дерев дуба, довжиною від 57 до 79 см., діаметром від 32 до 50 см.; дві кучі гілок дуба різного розміру. На ґрунті у середині лісосмуги у різних місцях виявлено 7 пнів свіжоспиляних дерев породи дуб діаметром 37х40 см., 32х35 см., 32х35 см., 32х35 см., 27х30 см., 50х46 см. та 40х43 см., та 122 колоди. При зважуванні 122 колод дерева дуба на напільних вагах, загальна вага колод дерева породи дуб склала 3102 кг» (Справа № 933/858/20, 2020).

2. Слідів знарядь і засобів учинення злочину. Детальне дослідження слідів, що залишилися на предметі злочинного посягання, може з великою долею вірогідності вказати на знаряддя, якими було виконано відділення стовбура дерева від кореня, його розкрязування та трелювання (сокирою, ручною пилою, електро- або бензопилою тощо).

Звалювання дерев відбувається ручним механізованим інструментом (бензомоторними пилами) і допоміжними засобами (звалювальною вилкою, звалювальними лопатками, сокирою, клинами та гідроклинами). Останнім часом, також, набуло поширення удосконалення злочинцями конструкції таких пил за рахунок їх обладнання саморобними глушниками звуку.

3. Слідів взуття та транспортних засобів. Місцем виявлення слідів є оголений ґрунт: узбережжя рік та озер, дороги, стежки та інші місця, де за різних обставин (унаслідок руху транспортних засобів або трелювання деревини) було здерто шар лісової підстилки. Також сліди взуття злочинців і частки ґрунту можна виявити на килимках наявного на місці події автотранспорту. За виявленими слідами взуття слідчий має можливість установити дані щодо кількості залучених до незаконної порубки осіб, шляхів їхнього підходу та відходу, а також ідентифікувати конкретне взуття за залишеними ним слідами, що належить певним особам.

Сліди транспортних засобів дають змогу встановити модель, напрям руху, ступінь навантаження, а також ідентифікувати конкретний транспортний засіб.

4. Біологічні сліди людини (кров, слина, піт, виділення з носа тощо). Сліди виявляються на предметах, з якими контактували злочинці (слина – на залишках їжі, пляшках або недопалках; кров – на знаряддях злочину, предметі посягання, лісовій підстилці, пеньках – у разі травмування злочинців тощо). За їх допомогою

слідчий отримує орієнтувальну інформацію щодо кількості осіб, які здійснювали порубку; наявність у злочинців ушкоджень, особливостей будови щелепи тощо, а за допомогою проведення відповідних експертиз може довести факт знаходження конкретних осіб на місці незаконної порубки лісу або їх безпосередню участь у її вчиненні.

При виявленні на місці незаконної порубки лісу автотранспорту, на якому пересувалися злочинці або призначеного для перевезення незаконно добутої деревини, проводиться його детальний огляд. Особлива увага звертається на виявлення в салоні автомобіля слідів рук злочинців, які можуть бути залишені на ручках дверей, рульовому колесі, важелі перемикавання передач, ручному гальмі, ручці переключення покажчиків повороту, зовнішніх поверхнях попільничок, бічних і задніх дверях, вікнах і дзеркалах; а також виявлення в ньому часток деревини (тирси, кори). Необхідним є вилучення слідів шин транспортного засобу для забезпечення подальшого проведення ідентифікаційних досліджень (Федорко, 2022: 170).

Також при виявленні на місці події документів – необхідно обов'язково здійснити їх огляд. Огляд документів можна провести як окрему процесуальну дію, що дозволить зафіксувати їх найбільш важливі ознаки. Під час зазначеної слідчої (розшукової) дії слідчому необхідно вивчити загальний вигляд та стан документів, їх реквізити; встановити коло осіб, які мали право засвідчувати конкретні документи своїм особистим підписом та (або) відтиском печатки підприємства; визначити їх цільове призначення (Кікінчук, 2014: 14).

Під час незаконної порубки лісу найчастіше використовуються транспортні засоби для трельовання деревини до місця завантаження, тобто переміщення стовбурів або сортиментів, здійснюється за допомогою трельовального засобу, вибір якого залежить від рельєфу місцевості, природніх умов, об'єму стовбуру тощо та може здійснюватися кінцями або тракторами; завантаження та вивезення деревини. Навантаження сортиментів на транспорт, який їх буде в подальшому перевозити, проводиться вручну, автомобільними або тракторними кранами, а також самонавантажувальним лісовозним транспортом. Вибір способу навантаження залежить від наявного у злочинців об'єму деревини, рельєфу місцевості, ґрунтових умов тощо.

Оглядаючи технічні засоби, знаряддя та пристосування незаконної порубки лісу, у протоколі огляду потрібно відобразити номери основних вузлів і агрегатів, зафіксувати, у якому стані перебувають ці засоби (увімкнені або вимкнені двигуни, чи придатні до роботи тощо).

Заключний етап проведення огляду місця події – це узагальнення й аналіз зібраної інформації про вчинене кримінальне правопорушення, перевірка того, чи вирішені завдання та мета огляду.

Слідчий складає протокол огляду місця події. Також до протоколу огляду додається схема місця події, яка повинна бути складена з обов'язковою локалізацією місць виявлення слідів злочину, відібрання відповідних зразків, виявлення автотранспорту. Така схема дасть змогу слідчому та суду ліпше орієнтуватися в обстановці місця події.

Не менш важливим завданням під час проведення огляду є правильне вилучення виявлених та упакування слідів злочину та зразків, саме тому поряд із слідами правопорушення обов'язково необхідно відбирати та упакувати зразки ґрунту, фрагменти деревини шляхом здійснення поперечних зрізів (спилів) тощо. Проведення вказаних дій краще доручити залученим спеціалістам.

Під час організації та проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо незаконної порубки, перевезення, зберігання, збуту лісу, необхідно враховувати надзвичайний правовий режим, який поширюється на територію де відбувається досудове розслідування. Тобто, законодавець виділяє специфіку кримінальної процесуальної діяльності для наступних надзвичайних правових режимів: воєнний стан, надзвичайний стан, антитерористична операція, заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України. Перелічені правові режими можна віднести до надзвичайних правових режимів, введення яких обумовлено надзвичайними обставинами, має відповідну процедуру, визначений законодавством строк, територію поширення. Це відповідно впливає на дію кримінального процесуального законодавства у просторі та часі.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 КПК України кримінальне провадження на території України здійснюється з підстав та в порядку, передбачених КПК України, незалежно від місця вчинення кримінального правопорушення. Водночас, територією, на яку поширюються норми розділу IX-1 КПК України «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України», може бути, як уся територія України, так і окремі території України, на яких введено один із перелічених надзвичайних правових режимів, визначених у розділі (Гловюк, Тетерятник, Рогальська, Завтур, 2022: 4-5).

На завершальному етапі проведення огляду вирішується питання щодо подальшого зберігання незаконно добутої деревини, автомобільної техніки та інших речових доказів, вилучених під час проведення зазначених слідчих (розшукових) дій.

Якщо під час огляду вилучають певні речі, які не вилучені законом з обігу (у нашому випадку незаконно добута деревина, автомобільна техніка, знаряддя і пристосування для незаконної порубки лісу тощо), вони автоматично набувають статусу «тимчасово вилучених» (ч. 2 ст. 168 КПК України) і повністю підпадають під критерії тих підстав, які прямо означені у ч. 2 ст. 167 КПК України, а саме: тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони: 1) підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди; 2) надані особі з метою схилити її до вчинення

кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи як винагорода за його вчинення; 3) є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом; 4) набуті в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них, або на які було спрямоване кримінальне правопорушення, а також майно, в яке їх було повністю або частково перетворено (КПК України, 2012).

Відповідно до ч. 5 ст. 171 КПК України, клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше наступного робочого дня після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, у якої його було вилучено. У разі тимчасового вилучення майна під час огляду, здійснюваних на підставі ухвали слідчого судді, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано слідчим, прокурором протягом 48 годин після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якої його було вилучено (КПК України, 2012).

Необхідно зазначити, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) також у своїх рішеннях доволі чітко аргументує положення щодо важливості дотримання вірного процесуального порядку проведення відповідних процесуальних дій, які спрямовані на добування речових доказів, оскільки не дотримання останнього повністю спростовує загальну мету кримінального провадження та зводить на нівець можливість вирішення поставлених провадженням завдань, через неправомірність отриманих результатів. Такий погляд ЄСПЛ, наприклад, можна простежити у Рішенні, яке прийняте у справі «Пантелесенко проти України» (Справа «Пантелесенко проти України», 2006).

Тобто, процесуальне оформлення речових доказів, вилучених під час огляду здійснюється наступними процесуальними документами:

а) протоколом огляду;

б) клопотанням про арешт тимчасово вилученого майна. До клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання (ч. 2 ст. 171 КПК України);

в) ухвалою слідчого судді про арешт тимчасово вилученого майна, що відповідає критеріям, передбаченим ст. 167 КПК України.

Після означених дій вирішується питання щодо зберігання речових доказів, загальні положення про що викладені у ст. 100 КПК України (КПК України, 2012). У кримінальному процесі важливою гарантією забезпечення інтересів сторін кримінального провадження виступає зберігання речових доказів та забезпечення їх недоторканності. Зазвичай, місцем для збереження вилучених технічних засобів, знарядь і пристосувань для незаконної порубки лісу, лісодеревини є територія відповідного лісництва, органів місцевого самоврядування, штрафмайданчиків, рідше – територіального відділу Національної поліції України.

Отже, врахування таких особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження під час розслідування, дозволить зібрати максимально повну інформацію про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 246 КК України, надасть можливість оцінити зібрані докази в сукупності, уникнути неповноти досудового розслідування.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу передбачає проведення відповідних слідчих (розшукових) дій з урахуванням їх своєрідної тактики. Варто зауважити, що неефективність розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу призводить до їх закриття та не доведення до суду, а винні особи ухиляються від кримінальної відповідальності. Враховуючи це, слідчий повинен застосувати комплексний підхід як до організації розслідування загалом, так і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Вирок Дружківського міського суду Донецької області від 28 квітня 2021 р. у справі № 229/1639/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96634278>
2. Вирок Олександрівського районного суду Донецької області від 06 серпня 2021 р. у справі № 933/87/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98826485>
3. Вирок Олександрівського районного суду Донецької області від 26 січня 2021 р. у справі № 933/858/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94403023>
4. Глов'юк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Електронне видання. Львів-Одеса, 2022. 31 с. URL: <https://zib.com.ua/files/2022-komentar-rozdil-IX.pdf>
5. Карчевський М. В. Протидія злочинності в Україні: інфографіка. URL: https://ioyfgl-nikolay-karчевskiy.shinyapps.io/ukraine2022/_w_b03305a2/#tab-7463-1
6. Кікінчук В. В. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
8. Мостепанюк В. А., Тарасевич О. В., Ейсмонт В. С. Довідник лісовпорядника / під ред. В. А. Мостепанюка. Житомир : Рута, 2016. 584 с.

9. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля: монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 528 с.
10. Пилипенко О. М. Основи методики розслідування незаконної порубки лісу: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 199 с.
11. Справа «Пантелесенко проти України» (Заява 11901/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 29.06.2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text
12. Федорко Д. Є. Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2022. 272 с.

References:

1. Vyrok Druzhkivskoho miskoho sudu Donetskoï oblasti vid 28 kvitnia 2021 r. u spravi № 229/1639/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96634278>
2. Vyrok Oleksandrivskoho raionnoho sud Donetskoï oblasti vid 06 serpnia 2021 r. u spravi № 933/87/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98826485>
3. Vyrok Oleksandrivskoho raionnoho sud Donetskoï oblasti vid 26 sichnia 2021 r. u spravi № 933/858/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94403023>
4. Hloviuk I., Teteriatnyk H., Rohalska V., Zavtur V. (2022). Osoblyvyi rezhym dosudovoho rozsliduvannia, sudovoho rozghliadu v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu abo u raioni provedennia antyterrorystychnoi operatsii chy zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i oborony, vidsichi i strymuvannia zbroimoi ahresii Rosiiskoi Federatsii ta/abo inshykh derzhav proty Ukrainy: naukovopraktychnyi komentar Rozdilu IX-1 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy [Special regime of pre-trial investigation, trial in conditions of war, state of emergency or in the area of anti-terrorist operation or measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression of the Russian Federation and/or other states against Ukraine: scientific and practical commentary on Section IX- 1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine]. Elektronne vydannia. Lviv-Odesa, 2022. 31 s. URL: <https://zib.com.ua/files/2022-komentar-rozdil-IX.pdf> [in Ukrainian]
5. Karchevskiy M. V. (2022). Protydiia zlochynnosti v Ukraini [Combating crime in Ukraine]: infografika. URL: https://ioyfgl-nikolay-karchevskiy.shinyapps.io/ukraine2022/_w_b03305a2/#tab-7463-1 [in Ukrainian]
6. Kikinchuk V. V. (2014). Metodyka rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh z vykorystanniam biudzhetykh koshtiv v ahropromyslovomu kompleksi [Methods of investigating crimes related to the use of budget funds in the agro-industrial complex]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipropetrovsk, 2014. 20 s. [in Ukrainian]
7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukrainian]
8. Mostepaniuk V. A., Tarasevych O. V., Eismont V. S. (2016). Dovidnyk lisovporiadnyka [Forest manager's guide]. Zhytomyr: Ruta, 2016. 584 s. [in Ukrainian]
9. Oderii O. V. (2015). Teoriia i praktyka rozsliduvannia zlochyniv proty dovkillia [Theory and practice of investigating crimes against the environment]. Kharkiv: Disa plus, 2015. 528 s. [in Ukrainian]
10. Pylypenko O. M. (2018). Osnovy metodyky rozsliduvannia nezakonnoi porubky lisu [Basics of the methodology of investigation of illegal logging]. *Candidate's thesis*. Kharkiv, 2018. 199 s. [in Ukrainian]
11. Sправа «Panteleienko proty Ukrainy» (Zaiava 11901/02) [The case «Panteleenko v. Ukraine» (Application 11901/02)]: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 29.06.2006 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text
12. Fedorko D. Ie. (2022). Rozsliduvannia nezakonnoi porubky abo nezakonnoho perevezennia, zberihannia, zbutu lisu v Ukraini [Investigation of illegal felling or illegal transportation, storage, sale of forest in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 2022. 272 s. [in Ukrainian]